

Людмила Романовська

кандидатка юридичних наук, докторантка
Київського університету інтелектуальної власності та права
Національного університету “Одеська юридична академія”,
директорка та головна наукова співробітниця
ТОВ “Незалежні фахові експертизи”
(Київ, Україна)
412rla@gmail.com

УДК 347.1

ПРАВОМОЧНІСТЬ ІЗ НАДАННЯ ОЦІНКИ ВІДПОВІДНОСТІ ІСТОТНІЙ ЗМІНИ ОБСТАВИН, ЯКУ СТОРОНИ НЕ МОГЛИ ПЕРЕДБАЧИТИ ПРИ УКЛАДАННІ ДОГОВОРУ (КОНТРАКТУ), ТА ЇЇ ПРАВОВИМ НАСЛІДКАМ

Анотація. Формування вимог до незалежної фахової експертизи правових обставин та їхніх наслідків пов'язано з вирішенням низки питань, зокрема теоретико-методологічного характеру. Одним із основних питань є вироблення теорії правомочності незалежної фахової експертної установи, відправним початком якої є визначення вимог, за якими така установа спроможна здійснити певні дії (тобто є правомочною), а саме: з приводу організації та проведення експертного дослідження з надання оцінки відповідності істотній зміні обставин, яку сторони не могли передбачити при укладанні договору (контракту), та її правовим наслідком у розумінні ст. 652 Цивільного кодексу України (ЦК України). Незважаючи на певну кількість наукових праць, присвячених дослідженню різних аспектів можливої реалізації правової доктрини в практичному житті, необхідно констатувати, що в юридичній літературі так і не оформлено вимог та усталеної повноцінної дефініції правомочності незалежної фахової експертизи.

Мета статті – обґрунтувати доктринальну основу вимог до такої категорії, як правомочність із надання оцінки відповідності істотній зміні обставин, яку сторони не могли передбачити при укладанні договору (контракту), та її правовим наслідком у розумінні ст. 652 ЦК України; здійснення аналізу практичних ситуацій, до вирішення яких зроблені спроби застосування висновків торгово-промислових палат в Україні, та з'ясування причин їх судового знецінювання.

Об'єктом є правовідносини, що виникають при проведенні незалежних фахових експертиз, а також встановлені обставини, якими суттєво ускладнюється виконання зобов'язань за договором (контрактом) з причин, що не залежать від волі, бажань і дій сторін; предметом є чинне позитивне право, практика судової діяльності та діяльності експертних установ.

Встановлено поширення висновків торгово-промислових палат в Україні з надання оцінки істотній зміні обставин, яку сторони не могли передбачити при укладанні договору (контракту), та її правових наслідків у розумінні ст. 652 ЦК України. З'ясовано правові висновки суду, за якими констатується відсутність повноважень у торгово-промислових палат в Україні з надання таких висновків.

Оптимальною методологічною основою правомочності незалежної фахової експертизи з надання оцінки відповідності істотній зміні обставин, яку сторони не могли передбачити

© Людмила Романовська, 2024

при укладанні договору (контракту), та її правовим наслідком у розумінні ст. 652 ЦК України, можуть бути правові вимоги, які: 1) уподібнюються з вимогами міжнародних стандартів, зокрема ISO 9001:2015 (Системи управління якістю), ISO 37001:2016 (Системи управління щодо протидії корупції), ISO/IEC 27001:2013 (Системи управління інформаційною безпекою), EN ISO/IEC 17020:2012 (Системи управління органів з інспектування. Оцінка відповідності), бо через них гарантується належність і контрольованість процесів надання оцінки відповідності (незалежної фахової експертизи), та передбачають: 2) наявність статутних повноважень щодо здійснення такої діяльності; 3) підтверджену фахову кваліфікацію та фахову компетентність експертів; 4) добровільне страхування ризиків професійної відповідальності за шкоду, завдану третім особам, наданою оцінкою відповідності (експертним висновком).

Ключові слова: правосуб'єктність; правомочність; повноваження; експертна установа; оцінки відповідності; експертний висновок; науково-правова експертиза; висновок торгово-промислової палати; істотна зміна обставин; ризики професійної відповідальності; міжнародні стандарти ISO; типовий державний контракт; договірна умова.

Поширення висновків та обґрунтувань як доказів на стадії досудового врегулювання спорів між контрагентами щодо істотної зміни обставин, яку сторони не могли передбачити при укладанні договору (контракту), та її правових наслідків у розумінні ст. 652 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України)¹ набуває все більшого значення. Це детерміновано об'єктивними та суб'єктивними чинниками, зокрема й агресією проти України та руйнаціями майна суб'єктів господарювання і необхідністю зміни їх спеціалізації.

Зацікавленість суб'єктів господарювання в отриманні експертного висновку (незалежної оцінки) має як позитивні, так і негативні сторони в практичній діяльності. З одного боку, правова норма, що закріплена ст. 652 ЦК України, є диспозитивною, тобто надає право суб'єктам правовідносин самостійно довести наявність істотної зміни обставин та її правових наслідків у відповідних правовідносинах. Проте все частіше перевага надається незалежній оцінці, яка є результатом дослідження залучених фахівців, ніяким чином не зацікавлених у результатах, які мають узгодити контрагенти з урахуванням отриманого експертного висновку (незалежної оцінки). Саме правомочність таких незалежних фахових експертиз заслуговує на увагу, передусім правомочність експертної установи та фахова кваліфікація і фахова компетентність її експертів. За цими складовими визначається і формується правомочність наданого експертного висновку як такого, що ґрунтується на законному праві і відповідних повноваженнях.

Мета дослідження – обґрунтувати доктринальну основу вимог до такої категорії, як правомочність із надання оцінки відповідності істотній зміні обставин, яку сторони не могли передбачити при укладанні договору (контракту), та її правовим наслідком у розумінні ст. 652 ЦК України; здійснення аналізу практичних ситуацій, до вирішення яких зроблені спроби застосування висновків торгово-промислових палат в Україні та з'ясування причин їх судового знецінювання.

¹ Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>> (дата звернення: 09.03.2024).

Стан дослідження проблематики незначний, характеризується поодинокими публікаціями констатуючого та постановного спрямування, за винятком дискусій щодо сутності та ролі науково-правничої експертизи. Зокрема, проблеми доцільності й ефективності науково-правничої експертизи, науково-правничих висновків, завдань науково-правничої експертизи та її впливу на розвиток і якість законодавства досліджувалися у наукових працях таких українських учених: В. Мамутова², М. Мочульської³, А. Омельченка⁴, Н. Павлюк⁵, Н. Пархоменко⁶, О. Поліводського, В. Семчука⁷ та ін.

Накопичений досвід у процесі тривалих наукових досліджень і високий рівень обізнаності з того чи іншого питання на рівні експерта, безперечно, є корисним у практичній діяльності. Тому доречно і позитивно розглядати бажання компетентної (відповідальної) особи, яка має ухвалити відповідне рішення і результат такого рішення, пов'язаний з ефективністю витрат із державного бюджету, отримати незалежну експертну оцінку обставин, що склалися і їх правових наслідків у досудовому порядку. Замовляючи незалежну експертну оцінку, така компетентна (відповідальна) особа передусім дбає про правомірність ухвалення рішення, довіряючи знанням експерта; вирішує в найкоротші терміни самостійно чи з іншими особами практичну проблему, враховуючи зроблені експертом обґрунтування та висновки і посиляючись на експертний висновок як відповідний і належний документ. Відтак завдяки експертному висновку, по-перше, ухвалюється правомірне та правильне рішення; по-друге, ухвалюється з найменшою тривалістю часу (якщо порівнювати із тривалістю судового процесу); по-третє, з економією коштів (сплачується лише винагорода за експертизу); по-четверте, рішення безпосередньо ухвалює компетентна (відповідальна) особа, а не той чи інший орган за неї; по-п'яте, компетентна (відповідальна) особа має незалежну експертну оцінку, з посиланням на яку спроможна довести правомірність вчинених дій. На нашу думку, саме ці підстави і підвищують попит на отримання експертного висновку в практичній діяльності та безспірно свідчать про переваги. Додатково підвищує інтерес отримання експертного висновку і недавня позиція суду, а саме: «<...> науковий висновок, поданий стороною до суду, вважається письмовим поясненням сторони <...>»⁸.

² Мамутов В, 'Проблеми науково-правової експертизи у контексті сталої судової практики судів загальної юрисдикції та Конституційного Суду України' (2013) 2 Вісник Конституційного Суду України 88–95.

³ Мочульська М, 'Правова доктрина та науково правова експертиза: взаємодія в сучасних умовах' (2012) 4 Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ 55–64.

⁴ Омельченко А, 'Судові та науково-правові експертизи як засіб встановлення доказів згідно з процесуальним законодавством України' [2013] 5 (152) Адвокат 41–3; Омельченко А, 'Правові засади використання судових і наукових експертиз як доказів у суді' (2015) 15 Правове регулювання економіки 97–103.

⁵ Павлюк Н, 'Доктрина цивільного права як теоретичне підґрунтя модернізації цивільного законодавства України' (2021) 6 Юридичний науковий електронний журнал 68–71.

⁶ Пархоменко Н, 'Науково-правова експертиза: доктринальні та законодавчі виміри' (2019) 10 Альманах права 77–82.

⁷ Семчик В, Поліводський О, 'Науково-правова експертиза як форма доктринального тлумачення законодавства' (2013) 5 Право України 409–15.

⁸ Постанова об'єднаної палати Касаційного господарського суду Верховного Суду від 3 листопада 2023 р. у справі № 918/686/21 <<https://reyestr.court.gov.ua/Review/115858927>> (дата звернення: 09.03.2024).

Однак аналіз судової практики свідчить про негативні випадки практичного застосування висновків із надання оцінки відповідності істотній зміні обставин, яку сторони не могли передбачити при укладанні договору (контракту). Зокрема, рішенням Господарського суду міста Києва від 3 вересня 2020 р. у справі № 910/6938/20 висновок Київської торгово-промислової палати від 26 грудня 2019 р. № 1703-4/555 визнано неналежним і недопустимим доказом щодо продовження строку виконання зобов'язань як підставу для внесення змін до договору⁹. Рішенням Господарського суду міста Києва від 7 липня 2021 р. у справі № 91/3110/21 не взято до уваги висновок Черкаської торгово-промислової палати № 8-831 від 16 листопада 2020 р., оскільки суд дійшов висновку, що останній не є підставою для внесення змін до договору¹⁰ з посиланням на висновок Верховного Суду, викладений у постанові від 8 грудня 2020 р. за справою № 910/11888/19, згідно з яким Закон України “Про торгово-промислові палати в Україні”¹¹ не містить положення щодо наявності у торгово-промислової палати в Україні повноважень з видачі висновків на підтвердження істотної зміни обставин, якими сторони керувалися під час укладання договору (контракту)¹². Отже, наявність повноважень із надання оцінки відповідності істотній зміні обставин, яку сторони не могли передбачити при укладанні договору (контракту), та її правових наслідків у розумінні ст. 652 ЦК України, є однією з вимог, за якою має формуватися правомочність експертної установи і правочинність самого експертного висновку, за яким компетентна (відповідальна) особа має в подальшому узгодити та ухвалити рішення, наприклад, щодо продовження строку (терміну) поставки товару (виконання роботи, надання послуги).

Виникає доречне запитання: чому торгово-промислові палати в Україні надають висновки щодо істотної зміни обставин, не маючи (за висновками суду) відповідних повноважень? Відповідь на нього надає аналіз документів архівних справ, які формуються за відповідними замовленнями таких висновків. Так, аналіз державних контрактів (у формі витягу), що додаються до замовлення для дослідження, дозволив з'ясувати наявні умови відповідного державного контракту, а саме: “7.7. Продовження строку (терміну) виконання зобов'язань можливе у випадку істотної зміни обставин <...>. 7.8. Доказом виникнення істотної зміни обставин, які впливають на можливість виконання зобов'язань за Державним контрактом, є документ (висновок) про істотну зміну обставин, виданий Торгово-промисловою палатою України або регіональними торгово-промисловими палатами”. Таким чином, контрагенти в державному контракті добровільно визначили, що незалежною експертною

⁹ Рішення Господарського суду міста Києва від 3 вересня 2020 р. у справі № 910/6938/20 <<https://reyestr.court.gov.ua/Review/91557148>> (дата звернення: 09.03.2024).

¹⁰ Рішення Господарського суду міста Києва від 7 липня 2021 р. у справі №91/3110/21 <<https://reyestr.court.gov.ua/Review/98943880>> (дата звернення: 09.03.2024).

¹¹ Про торгово-промислові палати в Україні: Закон України від 2 лютого 1997 р. №671/97-ВР <<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/671/97-%D0%B2%D1%80#Text>> (дата звернення: 09.03.2024).

¹² Постанова Касаційного господарського суду Верховного Суду від 8 грудня 2020 р. у справі № 910/11888/19 <<https://reyestr.court.gov.ua/Review/93498735>> (дата звернення: 09.03.2024).

установою з оцінки відповідності істотної зміни обставин є “Торгово-промислова палата України або регіональні торгово-промислові палати”, тобто надади цим експертним установам відповідні повноваження договірною нормою. Але знову виникає доречне запитання: чому суд не взяв до уваги вчинення контрагентами таких дій, а саме: надання повноважень незалежній третій особі в особі Торгово-промислової палати України або регіональних торгово-промислових палат здійснити оцінку відповідності істотної зміни обставин? Відповідь і на це запитання чітко окреслена у рішенні Господарського суду міста Києва від 7 липня 2021 р. у справі № 91/3110/21 з посиланням на висновок Верховного Суду, викладений у постанові від 8 грудня 2020 р. за справою № 910/11888/19, зокрема:

<...> Закон України “Про торгово-промислові палати в Україні” не містить положення щодо наявності у торгово-промислової палати повноважень з видачі висновків на підтвердження істотної зміни обставин, якими сторони керувалися під час укладання договору <...>¹³.

Цей висновок суду свідчить, що експертна установа не мала відповідні повноваження за своїм статутом чи іншим документом, у цьому випадку таким спеціальним документом є Закон України “Про торгово-промислові палати в Україні”. Отже, експертний висновок з оцінки відповідності істотної зміни обставин, яку сторони не могли передбачити при укладанні договору (контракту), та її правових наслідків у розумінні ст. 652 ЦК України, спроможна надати експертна установа, яка має відповідні для цього статутні повноваження; відповідно надання повноважень незалежній третій особі (експертній установі) шляхом включення умови до договору (контракту) правомірно лише тоді, коли така експертна установа може здійснювати відповідну діяльність згідно зі своїми статутними повноваженнями. Умова договору (контракту) не може стати тим спеціальним документом, що визначає повноваження експертної установи, якщо за статутом чи іншим спеціальним документом вона таких повноважень не має.

Водночас відповідного аналізу потребує Постанова Кабінету Міністрів України “Питання оборонних закупівель”¹⁴, якою затверджено три форми типових договорів, зокрема: 1) Типовий державний контракт (договір) на виготовлення та поставку товарів оборонного призначення за закритими закупівлями; 2) Типовий державний контракт (договір) на виготовлення дослідно-конструкторської (науково-дослідної, технологічної) роботи оборонного призначення за закритими закупівлями; 3) Типовий державний контракт (договір) на виконання робіт (надання послуг) оборонного призначення за закритими закупівлями. Саме з урахуванням цих типових форм укладено державні контракти, що вимагали висновків торгово-промислових палат.

¹³ Рішення Господарського суду міста Києва від 7 липня 2021 р. у справі №91/3110/21 (н 10).

¹⁴ Питання оборонних закупівель: Постанова Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 363 <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/363-2021-п#Text>> (дата звернення: 09.03.2024).

Згідно з пп. 3 п. 32 Типового державного контракту (договору) на виконання робіт (надання послуг) оборонного призначення за закритими закупівлями та пп. 4 п. 42 Типового державного контракту (договору) на виготовлення дослідно-конструкторської (науково-дослідної, технологічної) роботи оборонного призначення за закритими закупівлями

<...> виконавець зобов'язаний у разі істотної зміни обставин, що унеможливають подальше виконання роботи, або виявлення можливості отримання негативного результату тимчасово зупинити виконання роботи та письмово повідомити про це замовника протягом <...> днів з моменту їх виявлення <...>¹⁵.

Але про необхідність контрагенту, виконання зобов'язань якого ускладнено істотною зміною обставин, отримати висновок незалежної експертної установи чи торгово-промислової палати, положення зазначених типових форм договорів (контрактів) не передбачено отримання експертного висновку з оцінки відповідності (незалежної фахової експертизи), а також не визначено експертну установу, яка має надати такий висновок.

Доцільно звернути увагу, що ні положення типових державних контрактів (договорів), ні положення Постанови Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 363 не містять дефініції “істотної зміни обставин” та її правових наслідків. Але сторони договору (контракту) можуть керуватися поняттям “істотна зміна обставин”, яке передбачено ст. 652 ЦК України, а саме: *‘<...> якщо обставини змінилися настільки, що, якби сторони могли це передбачити, вони не уклали б договір або уклали б його на інших умовах, то така зміна обставин є істотною <...>’* і її правовими наслідками, які чітко визначені положеннями частини другою ст. 652 ЦК України, *‘<...> у разі істотної зміни обставин, якими сторони керувалися при укладенні договору, договір може бути змінено або розірвано за згодою сторін, якщо інше не встановлено договором або не впливає із суті зобов'язання <...>’.*

Укладаючи договір (контракт), сторони повинні розуміти, що стабільність договірних правовідносин в процесі виконання договору може бути “підірвана” непередбачуваними обставинами, які істотно можуть порушити баланс інтересів сторін та відчутно знизити очікуваний результат для кожної з них окремо. Саме через те, що сторони договору (контракту) об'єктивно не можуть спрогнозувати на майбутнє обставини, які матимуть визначальний вплив на розвиток договірного зобов'язання, законодавець у ст. 652 ЦК України встановив у такий спосіб захист цивільних прав та інтересів, як: зміна або розірвання договору, на випадок істотної зміни обставин.

Однак, враховуючи, що для застосування ч. 2 ст. 652 ЦК України необхідним є доведення існування водночас таких умов, як: 1) чи у момент укладення договору (контракту) сторони виходили з того, що така зміна обставин не настане; 2) чи зміна обставин зумовлена причинами, які заінтересована сторона не могла усунути після їх виникнення при всій турботливості й обачності, які від неї вимагалися; 3) чи виконання договору (контракту)

¹⁵ Питання оборонних закупівель (н 14).

порушує співвідношення майнових інтересів сторін і позбавляє заінтересовану сторону того, на що вона розраховувала при укладенні договору; 4) чи із суті договору або звичаїв ділового обороту не впливає, що ризик зміни обставин несе заінтересована сторона¹⁶. При цьому істотна зміна обставин має статися не внаслідок поведінки контрагентів договору, а бути результатом певної дії, тобто відбувається зміна певних обставин, які є зовнішніми відносно правового зв'язку, що існує між контрагентами договору (контракту). Тому, без сумніву, незалежна фахова експертиза може на високому фаховому рівні обґрунтувати ці питання і запропонувати правомірні рішення. Це є ще додатковим аргументом доцільності отримання експертного висновку з оцінки відповідності (незалежної фахової експерти).

Зміна умов договору (контракту) відбувається за взаємною згодою сторін через підписання додаткової угоди, яка зазвичай є невід'ємною частиною договору (контракту). Відповідну можливу зміну умов договору (контракту) передбачено і положеннями п. 55 Типового державного контракту (договору) на виготовлення та поставку товарів оборонного призначення за закритими закупівлями, п. 64 Типового державного контракту (договору) на виготовлення дослідно-конструкторської (науково-дослідної, технологічної) роботи оборонного призначення за закритими закупівлями та п. 46 Типового державного контракту (договору) на виконання робіт (надання послуг) оборонного призначення за закритими закупівлями, а саме: '<...> зміни до контракту (договору) можуть бути внесені за взаємною згодою сторін шляхом оформлення додаткової угоди до контракту <...>'. Отож, намагання контрагентів за державними контрактами визначити незалежну експертну установу є виправданим і мотивуючим, але помилковим у визначенні правомочності такої експертної установи.

Водночас заслуговують на увагу і дії, вчинені включенням умови до договору (контракту), якою конкретизується певна експертна установа чи експерт, яка (який) може надати експертний висновок з оцінки відповідності істотної зміни обставин, яку сторони не могли передбачити при укладенні договору, та її наслідків у розумінні ст. 652 ЦК України. Оскільки відповідно до положень ст. 15 Закону України "Про захист від недобросовісної конкуренції"¹⁷ підставою недобросовісної конкуренції є вчинення дій, спрямованих на "досягнення неправомірних переваг у конкуренції" через "отримання таких відносно іншого суб'єкта господарювання". О. Бакалінська слушно зазначає, що саме добросовісна конкуренція є засобом балансування індивідуальних інтересів виробників із точки зору їхнього прибутку та державних інтересів щодо реалізації суб'єктами господарювання окремих проектів¹⁸. Тому експертна установа має отримати право надавати оцінку відповідності

¹⁶ Родоман Т, 'До питання судової практики застосування положень статті 652 Цивільного кодексу України щодо зміни умов договору у зв'язку з істотною зміною обставин' [2017] 5.1 (45.1) Молодий вчений 108.

¹⁷ Про захист від недобросовісної конкуренції: Закон України від 7 червня 1996 р. № 326/96-ВР <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236/96-вр#Text>> (дата звернення: 09.03.2024).

¹⁸ Бакалінська О, 'Правове забезпечення захисту від недобросовісної конкуренції' (Платформа стратегічної та законотворчої аналітики, 16.02.2022) <<https://coordynata.com.ua/pravove-zabezpecennazahistu-vid-nedobrovisnoi-konkurencii>> (дата звернення: 09.03.2024).

як переможець тих вимог, які визначені умовою договору (контракту) до незалежної фахової експертизи. Так, у договорі (контракті) правомірно визначити умови щодо ризиків істотної зміни обставин, яку сторони не могли передбачити при укладанні договору, та її наслідків у розумінні ст. 652 ЦК України. Пропонується така умова у такій редакції: *“Підставою для прийняття Сторонами рішення згідно частини другої статті 652 Цивільного кодексу України, за наслідками істотної зміни обставин, яку сторони не могли передбачити при укладанні договору, є експертний висновок з оцінки відповідності (незалежної фахової експертизи), правочинність якого визначають наступні вимоги: 1) експертна установа, що організовує надання оцінки відповідності (незалежну фахову експертизу), має для цього відповідні статутні повноваження; 2) фахова кваліфікацію і фахова компетентність експертів із надання оцінки відповідності (незалежної фахової експертизи) підтверджена документально; 3) діяльність експертної установи сертифікована та акредитована відповідно до вимог ISO 9001:2015 – Системи управління якістю (ДСТУ ISO 9001:2015, IDT)¹⁹, ISO 37001:2016 – Системи управління щодо протидії корупції (ДСТУ ISO 37001:2018, IDT)²⁰, ДСТУ ISO/IEC 27001:2015 – Системи управління інформаційною безпекою (ISO/IEC 27001:2013; Cor 1:2014, IDT)²¹, ДСТУ EN ISO/IEC 17020:2019 – Оцінка відповідності (EN ISO/IEC 17020:2012, IDT; ISO/IEC 17020:2012, IDT)²²; 4) ризики х надання оцінки відповідності (незалежної фахової експертизи) забезпечені договором добровільного страхування професійної відповідальності на випадок завдання шкоди третім особам.”*

Отже, договірною умовою щодо ризиків істотної зміни обставин, яку сторони не могли передбачити при укладанні договору (контракту) та її правових наслідків у розумінні ст. 652 ЦК України, має бути визначена сторонами з урахуванням законодавства України щодо недобросовісної конкуренції через визначення в договорі (контракті) не конкретної експертної установи чи експерта, а відповідних вимог правочинності результату оцінки відповідності (незалежної фахової експертизи) та правомочності надання оцінки відповідності (незалежної фахової експертизи), виміром яких є: 1) статутні повноваження експертної установи до вчинення відповідних дій; 2) підтверджена фахова кваліфікація і фахова компетентність експертів; 3) підтвердження сертифікації та акредитації діяльності експертної установи відповідно до вимог стандартів, а саме: ISO 9001:2015 (Системи управління якістю), ISO 37001:2016 (Системи управління щодо протидії корупції),

¹⁹ ДСТУ ISO 9001:2015. Системи управління якістю. Вимоги (ISO 9001:2015, IDT) <<https://khoda.gov.ua/image/catalog/files/%209001.pdf>> (дата звернення: 09.03.2024).

²⁰ ДСТУ ISO 37001:2018. Системи управління щодо протидії корупції. Вимоги та настанова щодо застосування (ISO 37001:2016, IDT) <https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=81667> (дата звернення: 09.03.2024).

²¹ ДСТУ ISO/IEC 27001:2015. Інформаційні технології. Методи захисту системи управління інформаційною безпекою. Вимоги (ISO/IEC 27001:2013; Cor 1:2014, IDT) <https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=66910> (дата звернення: 09.03.2024).

²² ДСТУ EN ISO/IEC 17020:2019. Оцінка відповідності. Вимоги до роботи різних типів органів з інспектування (EN ISO/IEC 17020:2012, IDT; ISO/IEC 17020:2012, IDT) <https://budstandart.ua/normativ-document.html?id_doc=89192> (дата звернення: 09.03.2024).

ISO/IEC 27001:2013 (Системи управління інформаційною безпекою), EN ISO/IEC 17020:2012 (Системи управління органів з інспектування. Оцінка відповідності), що є гарантією контрольованості процесів, в який буде проведена оцінка відповідності (незалежна фахова експертиза) і отримано відповідний результат (експертний висновок); 4) підтвердження добровільного страхування професійної відповідальності на випадок, завдання шкоди третім особам, наданою оцінкою відповідності (незалежною фаховою експертизою).

Висновки. Таким чином, послуга з надання оцінки відповідності (незалежної фахової експертизи) істотної зміни обставин, яку сторони не могли передбачити при укладанні договору (контракту), та її правових наслідків у розумінні ст. 652 ЦК України, незалежно від відповідного правового регулювання, впроваджується у практичній діяльності. Законодавчі прогалини щодо правомочності оцінки відповідності (незалежної фахової експертизи) та правочинності її результату (експертного висновку) можуть вирішуватися сторонами договору (контракту) через правомірно визначені в договорі (контракті) вимоги стосовно *спроможності експертної установи вчиняти такі дії відповіді до статутних повноважень; підтвердження фахової кваліфікації та фахової компетентності експертів на вчинення таких дій; підтвердження сертифікації та акредитації діяльності експертної установи на відповідність вимогам міжнародних стандартів щодо управління якістю (ISO 9001:2015), управління протидії корупції (ISO 37001:2016), управління інформаційною безпекою (ISO/IEC 27001:2013) та надання оцінки відповідності (EN ISO/IEC 17020:2012), що є гарантією контрольованості процесів, в яких вчиняються такі дії; підтвердження покриття ризиків договором добровільного страхування професійної відповідальності на випадок, завдання шкоди третім особам, наданою оцінкою відповідності (експертним висновком незалежної фахової експертизи). Водночас питання з надання оцінки відповідності (незалежної фахової експертизи) залишаються актуальними і потребують свого подальшого вивчення та дослідження.*

REFERENCES

Bibliography

Journal articles

1. Mamutov V, 'Problemy naukovo-pravovoi ekspertyzy u konteksti staloi sudovoi praktyky sudiv zahalnoi yurysdyksii ta Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy' (2013) 2 Visnyk Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy 88–95.
2. Mochulska M, 'Pravova doktryna ta naukovo pravova ekspertyza: vzaïemodiia v suchasnykh umovakh' (2012) 4 Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnogo universytetu vnutrishnikh sprav 55–64.
3. Omelchenko A, 'Pravovi zasady vykorystannia sudovykh i naukovykh ekspertyz yak dokaziv u sudi' (2015) 15 Pravove rehuliuvannia ekonomiky 97–103.
4. Omelchenko A, 'Sudovi ta naukovo-pravovi ekspertyzy yak zasib vstanovlennia dokaziv zghidno z protsesualnym zakonodavstvom Ukrainy' [2013] 5 (152) Advokat 41–3.
5. Parkhomenko N, 'Naukovo-pravova ekspertyza: doktrynalni ta zakonodavchi vymiry' (2019) 10 Almanakh prava 77–82.

6. Pavliuk N, 'Doktryna tsyvilnoho prava yak teoretychne pidgruntia modernizatsii tsyvilnoho zakonodavstva Ukrainy' (2021) 6 Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal 68–71.
7. Rodoman T, 'Do pytannia sudovoi praktyky zastosuvannya polozhen statti 652 Tsyvilnoho kodeksu Ukrainy shchodo zminy umov dohovoru u zv'iazku z istotnoiu zminoiu obstavyn' [2017] 5.1 (45.1) Molodyi vchenyi 108.
8. Semchuk V, Polivodskyi O, 'Naukovo-pravova ekspertyza yak forma doktrynalnoho tлумachennia zakonodavstva' (2013) 5 Pravo Ukrainy 409–15.

Websites

9. Bakalinska O, 'Pravove zabezpechennia zakhystu vid nedobrosovisnoi konkurentsii' (*Platforma stratehichnoi ta zakonotvorchoi analityky*, 16.02.2022) <<https://coordynata.com.ua/pravove-zabezpecenna-zahistu-vid-nedobrosovisnoi-konkurencii>> (accessed: 09.03.2024).

Liudmyla Romanovska

THE AUTHORITY TO ASSESS COMPLIANCE WITH A SIGNIFICANT
CHANGE IN CIRCUMSTANCES THAT THE PARTIES COULD
NOT HAVE FORESEEN WHEN CONCLUDING THE AGREEMENT
(CONTRACT) AND ITS LEGAL CONSEQUENCES

ABSTRACT. Formulation of requirements for independent professional examination of legal circumstances and their consequences is associated with a number of issues, in particular, of a theoretical and methodological nature. One of the main issues is the development of a theory of competence of an independent professional expert institution, the starting point of which is to determine the requirements under which such an institution is able to perform certain actions (i. e., is competent), in particular, with regard to the organisation and conduct of an expert study to assess compliance with a material change in circumstances that the parties could not foresee when entering into an agreement (contract) and its legal consequences within the meaning of Article 652 of the Civil Code of Ukraine. Despite a certain number of scientific papers devoted to the study of various aspects of the possible implementation of the legal doctrine in practice, it should be noted that the legal literature has not yet formalised the requirements and established a full-fledged definition of the competence of an independent professional expert.

The purpose of the publication is to substantiate the doctrinal basis for the requirements to such a category as the competence to assess compliance with a material change of circumstances which the parties could not foresee when entering into an agreement (contract) and its legal consequences within the meaning of Article 652 of the Civil Code of Ukraine; to analyse practical situations to which attempts have been made to apply the conclusions of chambers of commerce and industry in Ukraine and to find out the reasons for their judicial devaluation.

The object is legal relations arising in the course of independent professional examinations, as well as the circumstances that significantly complicate the fulfilment of obligations under the agreement (contract) for reasons beyond the will, desires and actions of the parties; the subject is the current positive law, the practice of judicial activity and the activities of expert institutions.

The author establishes that the opinions of chambers of commerce and industry in Ukraine on assessing a material change in circumstances which the parties could not foresee when concluding an agreement (contract) and its legal consequences within the meaning of Article 652 of the Civil Code of Ukraine are widely used. The author has clarified the legal conclusions of the court which state that chambers of commerce and industry in Ukraine do not have the authority to provide such conclusions.

The optimal methodological basis for the competence of an independent professional expert to provide an assessment of compliance with a material change in circumstances that the parties could not foresee when concluding an agreement (contract) and its legal consequences within the

meaning of Article 652 of the Civil Code of Ukraine may be legal requirements that: 1) are similar to the requirements of international standards, in particular, ISO 9001:2015 (Quality Management Systems), ISO 37001:2016 (Anti-Corruption Management Systems), ISO/IEC 27001:2013 (Information Security Management Systems), EN ISO/IEC 17020: 2012 (Management Systems for Inspection Bodies. Conformity Assessment), as they guarantee the adequacy and controllability of the processes of providing conformity assessment (independent professional expertise), and provide for: 2) the availability of statutory powers to carry out such activities; 3) confirmed professional qualifications and professional competence of experts; 4) voluntary insurance of professional liability risks for damage caused to third parties by the conformity assessment (expert opinion) provided.

KEYWORDS: legal personality; legal capacity; powers; expert body; conformity assessment; expert opinion; scientific and legal expertise; opinion of the Chamber of Commerce and Industry; material change of circumstances; professional liability risks; international ISO standards; standard public contract; contractual term.